

Етични правила за провеждане на психологически изследвания с хора

Основни принципи

А. Доброволност

Всяко лице има право да откаже участие в дадено изследване. Не се допуска упражняване на натиск в каквато и да била форма.

На лица, които са в отношения на административна, финансова или друг вид зависимост от изследователя, се гарантира, че отказът им да участват в изследване няма да има никакви последствия за тях.

Всеки участник има право да прекрати участието си в изследване, по всяко време и без да дава обяснения за това.

В. Защита на участниците

Изследователите са длъжни да предпазват участниците в изследването от физически, психологически, социални, законови, и икономически щети и вреди.

Когато изследването може да доведе до негативни последствия за участниците, последните се информират преди началото на изследването за степента на риск и за характера на възможните негативни последствия.

С. Конфиденциалност на личната информация

Изследователите се задължават да вземат необходимите мерки за конфиденциалност на личната информация, получена от участниците при подготовката и провеждането на изследването и при архивирането на данните. Същата информация е анонимна при представянето на резултати от изследвания.

Правила:

1. Всеки участник в изследването бива информиран за:

- целта на изследването
- процедурите, третиранията и манипулациите, както и за всички възможни рискове, дискомфорт и неблагоприятни последствия от изследването
- очакваната продължителност на изследването
- правото му да откаже да участва в изследването или да прекрати участието си по всяко време
- очакваните ползи от изследването
- анонимността и конфиденциалността на участието му и на получените данни
- условията за участие в изследването (напр. доброволно, срещу заплащане, срещу кредити)
- кога и към кого да се обърне с въпроси за изследването

- към кого да се обърне с въпроси относно правата си като участник в изследването.

Ако изследването включва манипулации, които могат да доведат до болка, дискомфорт, стрес и т.н., манипулациите трябва да се демонстрират на участника преди даването на съгласие за участие.

Информацията трябва да е ясна и да се предостави на участника на разбираем език.

2. Аудио- и видео-записи

Когато изследването включва звуков и/или видео запис на участника, от него задължително се взема писмено съгласие преди началото на изследването. В съгласието трябва да са указани начините на употреба на записите.

По изключение, когато изследването включва временна заблуда, съгласие за употреба на записите може да се получи след като приключи изследването на участника. Ако той не даде съгласие, записите незабавно се унищожават.

3. Използване на заблуда

Използването на заблуда на участниците относно целта на изследването или на някоя от манипулациите в него е допустимо само когато алтернативни незаблуждаващи процедури не са реалистично приложими за постигането на потенциалните научни, образователни, или приложни ползи от изследването.

Не се допуска използването на заблуда, дори и временна, по отношение на процедури, които се очаква да доведат до физическа болка или сериозен емоционален стрес.

Когато е използвана заблуда, тя се разяснява на участниците възможно най-скоро.

4. Получаване на информирано съгласие

Съгласието за участие се представя писмено. Всеки участник удостоверява с подпис, че разбира условията за участие в изследването и е съгласен с тях.

В случай, че участниците са непълнолетни, писмено информирано съгласие се дава от техен родител или настойник.

Съгласието може да се получи устно само когато няма основания да се предполага, че изследването може да предизвика каквито и да са вреди, дискомфорт или стрес (например при попълване на анонимни въпросници). В тези случаи участниците се информират устно относно всички точки, изброени в т.1

4. Обмен на информация с участника след приключване на изследването (дебрифинг)

След приключване на изследването на участника, изследователят е длъжен да проведе разговор с него, като изясни дали изследването е довело до щети и вреди за участника и предприеме мерки за тяхното отстраняване.

Непосредствено след изследването на отделен участник, изследователят може да го информира за приложените заблуди, за получените резултати и изводи, но, в зависимост от спецификата на изследването, не е длъжен да прави това.

След приключване на цялостното изследване, изследователят не може да откаже тази информация, ако участникът желае да я получи.

5. Одобрение от Комисията по етика на научните изследвания

Преди да започне изследване, изследователят е длъжен да прецени, дали то няма да доведе до щети и вреди за участниците и дали ще бъдат спазени настоящите общи принципи и правила. При най-малкото съмнение, изследователят е длъжен да поиска мнението на Комисията по етика на научните изследвания към Департамента по когнитивни науки и психология на НБУ.

За изследванията, които подлежат на одобрение от Комисията по етика, се представя точна и вярна информация преди започване на изследването. Спазват се процедурите според Правилника на Комисията по етика.